

Sygn. akt II UK 277/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 lutego 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Piotr Prusinowski

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z wniosku S. R.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.
o prawo do emerytury pomostowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 12 lutego 2020 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 17 kwietnia 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od wnioskodawcy na rzecz
pozwanego organu rentowego kwotę 240 zł (dwieście
czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 kwietnia 2018 r., III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) , w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O. o emeryturę pomostową, oddalił apelację wnioskodawcy S. R. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w O. z dnia 7 grudnia 2017

r., którym oddalono odwołanie wnioskodawcy od decyzji organu rentowego z dnia 19 kwietnia 2017 r., odmawiającej przyznania prawa do dochodzonego świadczenia, na podstawie art. 4 i 49 w związku z art. 3 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1924), w związku z nielegitymowaniem się przez wnioskodawcę wymaganym stażem pracy w szczególnych warunkach w wymiarze co najmniej 15 lat.

W sprawie ustalono, że wnioskodawca (urodzony 1 stycznia 1957 r.), w dniu 4 stycznia 2017 r., złożył wniosek o przyznanie emerytury pomostowej, załączając świadectwo pracy potwierdzające okres pracy na stanowiskach mechanika samochodowego od dnia 1 sierpnia 1975 r. – do dnia 31 marca 1977 r., kierowcy - montera butli gazowych od dnia 1 kwietnia 1977 r. do dnia 14 lutego 1999 r. oraz dozorczy mienia za okres od dnia 15 lutego 1999 r. do dnia 31 marca 2008 r. w Zakładzie Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w O. oraz dwa świadectwa pracy w szczególnych warunkach, z których wynika, że w takich warunkach świadczył pracę na stanowisku mechanika samochodowego od dnia 1 sierpnia 1975 r. do dnia 31 marca 1977 r. - Dział XIV, poz. 16 wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm., dalej rozporządzenie z 1983 r.), jak również na stanowisku kierowcy - montera butli gazowych od dnia 1 kwietnia 1977 r. do dnia 14 lutego 1999 r.

W świadectwie pracy znajduje się informacja, że zostało ono wystawione na podstawie akt osobowych. Do odwołania wnioskodawca dodatkowo dołączył świadectwo kwalifikacji poświadczające, że w okresie od dnia 9 marca 1994 r. do dnia 8 marca 1999 r. uprawniony był do poruszania się pojazdami według posiadanych kategorii prawa jazdy - ABCE + pojazdami przewożącymi materiały niebezpieczne. Wnioskodawca wskazywał, że pracował w szczególnych warunkach łącznie w wymiarze 20 lat na stanowisku mechanika samochodowego oraz jako kierowca - monter butli gazowych przy czym praca na tym ostatnim stanowisku polegała na tym, że jeździł specjalnie oznakowanym i zaopatrzonym w żółte tablice samochodem marki Żuk, tzw. kratownicą, w którym każda butla gazowa była

wstawiona w oddzielną kratkę. Był to samochód specjalny, który zatwierdzany był do użytku przez straż pożarną, miał specjalne tablice, dwie gaśnice, odgromnik.

Sąd Okręgowy oddalił odwołanie wnioskodawcy, wskazując w uzasadnieniu, że ubiegał się on o przyznanie prawa do emerytury pomostowej, na podstawie art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, zgodnie z którym uwzględnieniu podlegają przypadające przed dniem 1 stycznia 2009 r. okresy pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm. dalej ustawa emerytalna), jednakże dotyczy to wyłącznie sytuacji spełniania przez ubezpieczonego wszystkich pozostałych przesłanek określonych w art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych. Możliwość uzyskania emerytury pomostowej przez osoby niespełniające tego warunku przewiduje natomiast art. 49, który wprowadza wymaganie posiadania w dniu wejścia w życie ustawy (w dniu 1 stycznia 2009 r.), co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Ponadto osoba ubiegająca się o emeryturę pomostową, która po dniu 31 grudnia 2008 r. nie kontynuuje pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze i legitymuje się w związku z tym jedynie stażem pracy „szczególnej” według poprzednio obowiązujących przepisów, może nabyć prawo do tej emerytury jedynie wówczas, gdy dotychczasowy staż pracy można kwalifikować, jako pracę w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy. W ocenie Sądu pierwszej instancji wnioskodawca tego warunku nie spełnił, ponieważ wykonywana przez niego praca na stanowisku mechanika samochodowego i kierowcy - monter butli gazowych nie była pracą w szczególnych warunkach ani w rozumieniu poprzednio obowiązujących przepisów, ani w rozumieniu Wykazu prac w szczególnych warunkach stanowiącego Załącznik nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Według art. 4 ust. 1 pkt 14 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. Prawo o ruchu drogowym pod pojęciem pojazdu specjalnego należy rozumieć: „pojazd samochodowy lub przyczepę konstrukcyjnie nie przeznaczoną do przewozu osób lub ładunków”. W świetle powyższej definicji Sąd pierwszej instancji ocenił, że samochód marki Żuk ze swojej definicji był przeznaczony do przewozu ładunków i

nie był pojazdem specjalizowanym w rozumieniu rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.

Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem oddalił apelację wnioskodawcy, dzieląc ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji jak i ich ocenę prawną. W ocenie Sądu drugiej instancji praca na stanowisku kierowcy samochodu - monter butli gazowych nie została zamieszczona w Dziale IX (w gospodarce komunalnej) wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia z 1983 r., ani też w Dziale IX (w gospodarce komunalnej) załącznika do zarządzenia nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 1 sierpnia 1983 r. w sprawie wykazu stanowisk pracy w zakładach pracy nadzorowanych przez Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach uprawniające do wcześniejszego przejścia na emeryturę oraz do wzrostu emerytury lub renty (Dz.Urz. MB Nr 3, poz. 6). Dodatkowo Sąd Apelacyjny rozważył, czy praca wykonywana przez wnioskodawcę podlegałaby zaliczeniu do pracy w warunkach szczególnych wymienionej w Dziale IV (w chemii) pod poz. 11, 19 i 40 wykazu A stanowiącego załącznik rozporządzenia z 1983 r., dochodząc do przekonania, że pracy wnioskodawcy nie można zakwalifikować jako wymienionej w pozycji 11 Działu IV, podobnie brak podstaw do przyjęcia, że wnioskodawca wykonywał pracę wymienioną w wykazie A, Dziale IV, poz. 19, w którym jako prace w szczególnych warunkach wymieniono „przetwórstwo, magazynowanie, przepompowywanie, przeładunek, transport oraz dystrybucję ropy naftowej i jej produktów”. Wprawdzie w ramach wykonywanych czynności wnioskodawca przewoził butle z gazem propan - butan, jednakże nie można uznać, iż była to praca polegająca na transporcie produktów ropy naftowej we wskazanym wyżej rozumieniu. Nie wykonywał on również prac wymienionych w Dziale IV poz. 40 wykazu A - prace magazynowe, załadunkowe, wyładunkowe, transport oraz konfekcjonowanie surowców, półproduktów i wyrobów gotowych - pylistych, toksycznych, żrących, parzących i wybuchowych. Z całą pewnością butla z gazem propan-butan, używanym w gospodarstwach domowych nie jest materiałem wybuchowym. W tym zakresie Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uzasadnieniu wyroku z dnia 14 kwietnia 2015 r., II UK 214/14 (LEX nr 1681886), na tle zbliżonych do występujących w

rozpatrywanej sprawie okoliczności faktycznych. Zdaniem Sądu drugiej instancji pracy wnioskodawcy na stanowisku kierowcy samochodu gazowego - montera nie można również zakwalifikować do wskazanej w wykazie A stanowiącym załącznik rozporządzenia z 1983 r. Dział VIII (w transporcie i łączności) poz. 2 - „Prace kierowców samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony, specjalizowanych, specjalistycznych (specjalnych), (...)”, bowiem samochód marki Żuk przystosowany do przewozu butli z gazem propan-butan, nie był pojazdem specjalistycznym (specjalnym), w rozumieniu przepisów ustawy Prawo o ruchu drogowym. Definicja pojazdu specjalnego była zamieszczona w obowiązującej w spornym okresie ustawie z dnia 1 lutego 1983 r. - Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 1983 r. Nr 6, poz. 35). W art. 4 ust. 1 pkt 14 ustawy wyjaśniono, że pod pojęciem pojazdu specjalnego należy rozumieć „pojazd samochodowy lub przyczepę konstrukcyjnie nie przeznaczone do przewozu osób lub ładunków”. Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie ma podstaw aby uznać samochód marki Żuk przeznaczony do przewozu butli z gazem, za pojazd specjalistyczny (specjalny), zaś samo przystosowanie fabryczne pojazdu, ułatwiające przewożenie butli (przegrody), nie świadczy o specjalnym charakterze samochodu. Ponadto Sąd drugiej instancji wskazał, że czynności wnioskodawcy jako kierowcy - montera butli gazu nie mieszczą się w kryteriach pracy w szczególnym charakterze w rozumieniu poz. 10 Załącznika 2 do ustawy o emeryturach pomostowych, aby zaliczyć ją do pracy kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne wymagające oznakowania pojazdu tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej, zgodnie z przepisami Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR), sporządzonej w Genewie dnia 30 września 1957 r.

W skardze kasacyjnej od tego wyroku, zaskarżając go w całości, pełnomocnik wnioskodawcy zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego – art. 4 i 49 w związku z art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych w związku z wykazem A Dział IV, poz. 40 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z 1983 r. poprzez niewłaściwe zastosowanie, polegające na nieuznaniu pracy wykonywanej przez skarżącego jako pracy wykonywanej w warunkach szczególnym lub w szczególnym charakterze oraz art. 3 ustawy z dnia 31 stycznia

1961 r. o broni, amunicji i materiałach wybuchowych (Dz.U. Nr 6, poz. 43 ze zm.), w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2001 r., tj. w okresie, w którym wnioskodawca wykonywał pracę w przy rozwożeniu i montażu butli gazowych, poprzez niewłaściwe zastosowanie polegające na niezakwalifikowaniu gazu propan - butan jako materiału wybuchowego, oraz art. 2 pkt 36 ustawy z dnia 1 lutego 1983r. prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2018 r., poz. 1990 ze zm.), poprzez niewłaściwą wykładnię polegającą na przyjęciu, że definicja pojazdu specjalnego nie obejmuje pojazdu przystosowanego do przewozu butli gazowych. W oparciu o powyższe wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pełnomocnik organu rentowego wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, a w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej, o jej oddalenie wraz z orzeczeniem o kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (tak jak w rozpoznawanej sprawie) lub gdy zarzut taki okaże się niezasadny.

Wstępnie warto wspomnieć, że w ust. 7 art. 3 ustawy o emeryturach pomostowych wskazano, iż za pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze uważa się również osoby wykonujące przed dniem wejścia w życie ustawy (a więc przed 1 stycznia 2009 r.) prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej. Zgodnie z art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, prawo do tego świadczenia przysługuje pracownikowi, który spełnił łącznie następujące warunki: 1. urodził się po 31 grudnia 1948 r.; 2. ma

okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat; 3. osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn; 4. ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5 - 9 i art. 11 ustawy emerytalnej, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn; 5. przed 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej; 6. po 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych; 7. nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy.

Warunkiem skutecznego ubiegania się o emeryturę pomostową zgodnie z art. 4 i 49 ustawy, jest więc legitymowanie się określonym stażem pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze (w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych lub dotychczasowych przepisów) oraz kontynuowanie pracy w tych warunkach po wejściu w życie ustawy, a więc po 1 stycznia 2009 r.

Jeżeli natomiast osoba ubiegająca się o to świadczenie nie kontynuuje pracy w warunkach szczególnych lub szczególnym charakterze i legitymuje się w związku z tym jedynie stażem pracy „szczególnej” według poprzednio obowiązujących przepisów, może nabyć prawo do „nowego” świadczenia jedynie wówczas, gdy dotychczasowy staż pracy (okres prac) można kwalifikować jako prace w warunkach szczególnych w rozumieniu dziś obowiązujących przepisów (art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych) lub o szczególnym charakterze (art. 3 ust. 3 tej ustawy). Innymi słowy brak podstaw prawnych do przyznania emerytury pomostowej ubezpieczonemu, którego dotychczasowy okres pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze, dziś nie może być tak kwalifikowany.

Odnosząc to do ustaleń faktycznych w sprawie należy wskazać, że Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku w sposób prawidłowy uznał, że w sprawie ma zastosowanie art. 184 i 32 ustawy emerytalnej oraz § 4 rozporządzenia z 1983 r., w zakresie oceny charakteru pracy wnioskodawcy w okresie od dnia 1 kwietnia 1977 r. do dnia 14 lutego 1999 r. w Zakładzie Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w O.. Sąd stwierdził, że praca na stanowisku kierowcy samochodu - montera butli

gazowych nie została zamieszczona w Dziale IX (w gospodarce komunalnej) wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia z 1983 r. Natomiast zarządzenia resortowe wydane na podstawie rozporządzenia z 1983 r. utraciły moc jako źródła prawa po wejściu życie Konstytucji RP (art. 87 ust. 1 Konstytucji RP - por. wyrok Sądu Najwyższego z 16 grudnia 2004 r., II UK 79/04, OSNP 2005 nr 14, poz. 214). Akty te nie regulowały prawa do emerytury. Zarządzenia resortowe nierzadko rozszerzały zakres prac (stanowisk) ponad prace w szczególnych warunkach wskazane w tym rozporządzeniu (por. wyrok Sądu Najwyższego z 10 lutego 2009 r., II UK 199/08, LEX nr 725051). Jednak praca wnioskodawcy nie została ujęta także w Dziale IX (w gospodarce komunalnej) załącznika do zarządzenia nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 1 sierpnia 1983 r. w sprawie wykazu stanowisk pracy w zakładach pracy nadzorowanych przez Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach uprawniające do wcześniejszego przejścia na emeryturę oraz do wzrostu emerytury lub renty. Należy podkreślić, że wyodrębnienie prac kwalifikujących do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym ma charakter stanowiskowo-branżowy. Oznacza to, że przynależność pracodawcy do określonej gałęzi przemysłu ma znaczenie istotne i nie można dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały przypisane w tym akcie prawnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2011 r., III UK 174/10, LEX nr 901652). Sąd Najwyższy trafnie uznał kwestię przyporządkowania określonej pracy, a co za tym idzie pracodawcy, do określonej w wykazie branży przemysłowej, za istotną przy kwalifikacji wykonywanej pracy jako pracy w warunkach szczególnych, jeśli jej uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia wynika właśnie z jej branżowej specyfiki (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2008 r., I UK 381/07, LEX nr 494112). Co do zasady więc przyporządkowanie danego rodzaju pracy do określonej branży ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w szczególnych warunkach, ale nie zawsze wynika ono z funkcjonowania zakładu pracy w określonym resorcie. Może się bowiem zdarzyć, że zakład pracy podległy określonemu ministrowi wykonuje także zadania całkowicie odpowiadające innemu działowi gospodarki, leżącemu w sferze

zainteresowania innego ministra. Konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 20/09, LEX nr 515698 i I UK 24/09, LEX nr 518067; z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, LEX nr 619638, z dnia 19 maja 2011 r., III UK 174/10, LEX nr 901652). Uwzględniając powyższe, ustalenie Sądu drugiej instancji, że praca na stanowisku kierowcy samochodu - montera butli gazowych nie mieści się także w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia z 1983 r., w Dziale IV obejmującym przemysł chemiczny, nie może budzić wątpliwości, gdyż wnioskodawca nie pracował ani przy produkcji gazów technicznych i napełnianiu butli tymi gazami, ani nie można uznać, że transportował produkt wybuchowy. Gazy techniczne, a zwłaszcza propan-butan, który przewoził wnioskodawca należą do niebezpiecznych materiałów wybuchowych, gdy pozostają w postaci płynnej, gdy napełniane są butle tymi gazami; także opary tych gazów są trujące. Jednak praca przy samym przewożeniu i montowaniu szczelnie zamkniętych i zaplombowanych butli z gazem nie naraża już pracownika na niebezpieczeństwo wybuchu (por. powoływany przez Sąd Apelacyjny wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2015 r., w którego tezie wskazano, że przewożenie niewielkich ilości gazu propan-butan -LPG- w stalowych pojemnikach i montaż tych pojemników do kuchenek u odbiorców indywidualnych nie stanowi pracy w szczególnych warunkach, uzasadniających przyznanie prawa do emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ustawy emerytalnej).

Wobec powyższego trafnie przyjęto, że nie spełnia przesłanki określonej w art. 49 pkt 3 ustawy ubezpieczony, którego dotychczasowy okres pracy nie może być kwalifikowany jako okres pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze, ani na podstawie dotychczasowych przepisów (rozporządzenie z 1983 r.), ani w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych.

Gdy więc zarzuty skargi okazały się nieuzasadnione, należało orzec jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c., określając taryfowe wynagrodzenie pełnomocnika organu rentowego zgodnie z § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

